

Konkurences padome

Vertikālās vienošanās – atļautas vai aizliegtas?

Pašnovērtējuma rīks uzņēmējiem par īstenotu
vertikālu vienošanos atbilstību konkurences tiesībām

2021

Ievads

Vertikāla vienošanās ir vienošanās, kuru noslēguši divi vai vairāki tirgus dalībnieki, no kuriem katrs veic saimniecisko darbību atšķirīgā ražošanas vai izplatīšanas līmenī jeb izplatīšanas ķēdes posmā, un kura attiecas uz preču vai pakalpojumu pirkšanas vai pārdošanas noteikumiem.

Vertikālas vienošanās starp tirgus dalībniekiem nav aizliegtas, bet tirgus dalībniekiem ir pienākums novērtēt, vai vienošanās atbilstīgi gan nacionālajām tiesību normām – [Konkurences likuma \(KL\) 11. panta pirmajā daļā](#), gan Eiropas Savienības tiesību normām - [Līguma par Eiropas Savienības darbību \(LESD\) 101. panta 1. punktā](#) nav uzskatāma par tādu, kas ierobežo konkurenci, un tādējādi ir aizliegta.

Turklāt nav nepieciešams, ka vienošanās ir noformēta rakstveida formā, piemēram, vertikālos ierobežojumus iekļaujot līgumā. Gan nacionālās, gan ES tiesību normas, kas attiecas uz aizliegtām vertikālām vienošanām, ir piemērojams arī tirgus dalībnieku sadarbībai, kura tiek īstenota neformāli un ko sauc par saskaņotu darbību, tostarp, arī konstatējot vienas puses vienpusēju rīcību, kas saņēmusi otras puses piekrišanu.

Atbilstīgi Konkurences likumam tirgus dalībniekiem ir pienākums veikt vienošanās iespējamās ietekmes novērtējumu. Lai atvieglotu vienošanās izvērtējuma veikšanu, Konkurences padome ir sagatavojusi uzņēmumiem pašnovērtējuma rīku, ar kura palīdzību tie var novērtēt, vai pastāv kādi riski, ka vienošanās var negatīvi ietekmēt konkurenci un atbilstīgi konkurences tiesību regulējumam vertikālā vienošanās būtu izvērtējama individuāli un padziļināti, nepieciešamības gadījumā konsultējoties Konkurences padomē, vai paziņojama konkurences iestādē, vai aizliedzama pavisam.

Konkurences padomes sagatavotais materiāls ir informatīvs, un tas neaptver visus iespējamās aizliegtu vertikālu vienošanos aspektus. Informatīvā materiāla mērķis ir sniegt tirgus dalībniekiem skaidrojumu par to, kādas vienošanās par preču un pakalpojumu tālākpārdošanas cenām būtu pārbaudāmas, lai noteiktu to atbilstību konkurences tiesību regulējumam, kas aizliedz konkurences kavējošu, ierobežojošu vai deformējošu vienošanās slēgšanu.

Vai vienošanās ir uzskatāma par vertikālu vienošanos ?

1. Vai vienošanās vai saskaņota darbība noslēgta starp diviem vai vairākiem neatkarīgiem tirgus dalībniekiem ?

Vertikālai vienošanās **nav obligāti** jābūt noformētai kā rakstveida līgumam. Tā var būt vienusējīga rīcība, kas saņēmusi otras puses piekrišanu.

- Jā → pārejiet pie nākamā jautājuma
- Nē → vienošanās nav pakļauta vienošanās aizliegumam

2. Vai katrs no tirgus dalībniekiem darbojas atšķirīgā ražošanas vai izplatīšanas līmenī ?

Vertikālu vienošanos slēdz **divi vai vairāki** tirgus dalībnieki, no kuriem katrs veic saimniecisko darbību **atšķirīgā ražošanas vai izplatīšanas līmenī** jeb izplatīšanas ķēdes posmā.

- Jā → pārejiet pie nākamā jautājuma
- Nē → vienošanās vērtējama kā horizontāla vienošanās un uz to neattiecas vertikālo vienošanos regulējums

3. Vai vienošanās noteiktie pienākumi un ierobežojumi attiecas uz preču un pakalpojumu pirkšanu, pārdošanu un tālākpārdošanu ?

- Jā → vertikālā vienošanās un tajā ietvertie **ierobežojumi ir jāizvērtē atbilstoši KL 11. pantam vai LESD 101. pantam**
- Nē → vienošanās vērtējama kā horizontāla vienošanās un uz to neattiecas vertikālo vienošanos regulējums

Līgumus, kurus nevērtē kā vienošanos konkurences tiesībās:

- ▶ līgumus vienas uzņēmumu grupas ietvaros;
- ▶ līgumus ar gala patērētājiem;
- ▶ pilnvarojuma/aģentu līgumus, ja vien pilnvarotais (aģents) nav uzņēmies tāds finansiālos un komerciālos riskus, kas ir raksturīgi preču izplatītāja komercdarbībai.

Izplatīšanas ķēdes dalībnieki var būt:

- ▶ ražotājs;
- ▶ izplatītājs;
- ▶ vairumtirgotājs;
- ▶ mazumtirgotājs.

Ja piegādātājs vienlaikus gan pārdod preces izplatītājiem tālākpārdošanai, gan arī pats izplata konkrēto preci un darbojas kā vairumtirgotājs, šīm attiecībām ir piemērojams vertikālu vienošanos regulējums.

Svarīgi!

Ir iespējamās situācijas, kad atšķirīga ražošanas vai izplatīšanas līmeņa tirgus dalībnieki slēdz vienošanos, kas nav saistīta ar preču izplatīšanu, piemēram, par kopīgu izpēti.

Vai vienošanās ir aizliegta ?

1. Vai noslēgtā vienošanās satur kādu no stingrajiem ierobežojumiem ?

Stingrie vertikālie ierobežojumi tiek uzskatīti par tīšiem konkurences ierobežojumiem, no kuriem būs lielāks **zaudējums konkurencei** nekā efektivitātes ieguvums, kurus cerēts sasniegt.

Stingrie ierobežojumi ir **aizliegti neatkarīgi no tirgus dalībnieka tirgus daļas**.

Ja vienošanās ietvert kādu no stingrajiem ierobežojumiem, tad vienošanās ir aizliegta un par to var piemērot naudas sodu līdz 5 % no uzņēmuma iepriekšējā gada apgrozījuma.

Jā ➔ vienošanās **nav attaisnojama**

Nē ➔ pārejiet pie nākamā jautājuma

2. Vai katra vienošanās dalībnieka tirgus daļa konkrētajā tirgū, kurā tas darbojas, ir līdz 10 % ?

Jā ➔ vienošanās veido nebūtisku ietekmi uz konkurenci un tā nav pakļauta vienošanās aizliegumam, ja vien nesatur stingros ierobežojumus

Nē ➔ tirgus daļa ir lielāka, tāpēc pārejiet pie nākamā jautājuma

3. Vai pircēja tirgus daļa konkrētās preces tirgū ir mazāka par 30 % ?

Vai vertikālā vienošanās **atbilst izņēmuma gadījumiem (grupālajam atbrīvojumam) un ir attaisnojama**, tirgus dalībniekam ir jānovērtē:

saskaņā ar Ministru kabineta 29.09.2008. noteikumiem Nr. 797 "Noteikumi par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam" (**nacionālā līmeņa vienošanās**);

saskaņā ar LESD 101. pantu un Komisijas 20.04.2010. Regulu (ES) Nr. 330/2010 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 3. punkta piemērošanu vertikālu nolīgumu un saskaņotu darbību kategorijām jeb Grupālā atbrīvojuma regula (**ES līmeņa vertikālās vienošanās**).

Jā ➔ pārejiet pie nākamā jautājuma, lai papildus novērtētu arī piegādātāja tirgus daļas

Nē ➔ vertikālajai vienošanās nav piemērojami izņēmuma gadījumi (grupālie atbrīvojumi), kad vienošanās ir attaisnojama, tāpēc tirgus dalībniekam nepieciešams **veikt individuālu vienošanās izvērtējumu**, lai pārliecinātos, ka tā nav aizliegta

Stingrie ierobežojumi jeb nosacījumi, kurus aizliegts piemērot vertikālās vienošanās:

- ▶ fiksētas vai minimālās tālākpārdošanas cenas noteikšana pircējam;
- ▶ ierobežojums veikt pasīvo pārdošanu ekskluzīvās teritorijās vai konkrētām klientu grupām, ko piegādātājs rezervējis sev vai piešķīris citam pircējam;
- ▶ aizliegums selektīvās izplatīšanas tīkla dalībniekiem, kuri saimniecisko darbību veic arī mazumtirdzniecības līmenī, veikt aktīvo vai pasīvo pārdošanu gala patērētājiem vai savstarpējas piegādes;
- ▶ aizliegums piegādātājam pārdot sastāvdaļas kā rezerves daļas gala patērētājiem un nepilnvarotiem remontētājiem.

Kad pircēja tirgus daļas ir mazākas par 30 %

- ▶ **LATVIJĀ** atbrīvojums no vienošanās aizlieguma ir attiecināms tikai uz vertikālām vienošām par **ekskluzīvo izplatīšanu**.
- ▶ **ES REGULĒJUMĀ** atbrīvojums no vienošanās aizlieguma ir attiecināms uz **visu veidu vertikālajām vienošām**.

4. Vai piegādātāja tirgus daļa konkrētās preces tirgū ir mazāka par 30 % ?

- Jā → *pārejiet pie nākamā jautājuma, lai papildus novērtētu citu ierobežojumu esamību*
- Nē → *vertikālajai vienošanās nav piemērojami izņēmuma gadījumi (grupālie atbrīvojumi), kad vienošanās ir attaisnojama, tāpēc tirgus dalībniekam nepieciešams **veikt individuālu vienošanās izvērtējumu**, lai pārliecinātos, ka tā nav aizliegta*

5. Vai vienošanās satur kādu no ierobežojumiem, kas nesamērīgi ierobežo konkurenci ?

 Vertikālās vienošanās bieži tiek iekļauti nekonkurēšanas pienākumi, piemēram, ierobežojot mazumtirgotājus piedāvāt preces vai pakalpojumus, kas konkurē ar piegādātāja precēm.

 *Vienlaikus šāds ierobežojums **nedrīkst pārsniegt 5 gadu termiņu**. Ja ierobežojums ir spēkā nenoteiktu laiku, vairs nav uzskatāms, ka šāda ierobežojuma radītie efektivitātes ieguvumi pārsniedz ierobežojumu konkurencei.*

- Jā → *vertikālajai vienošanās nav piemērojami izņēmuma gadījumi, kad vienošanās ir attaisnojama, tāpēc tirgus dalībniekam nepieciešams **veikt individuālu vienošanās izvērtējumu**, lai pārliecinātos, ka tā nav aizliegta*
- Nē → *vertikālajai vienošanās atbilst normatīvajam regulējumam un **ir atļaujama***

Kad ir piemērojami izņēmuma gadījumi un vienošanās ir atbrīvota no aizlieguma?

- ▶ vienošanās rada nebūtisku ietekmi uz konkurenci – katra tirgus dalībnieka tirgus daļas ir nebūtiskas un vienošanās nesatur stingros ierobežojumus;
- ▶ slēdzot atsevišķus pilnvarojuma vai aģenta līgumi;
- ▶ kad apakšuzņēmēja rīcībā ir nepieciešamās tehnoloģijas vai iekārtas un tas apņemas ražot noteiktas preces citam uzņēmumam;
- ▶ tiek slēgtas vienošanās, kas saistītas ar intelektuālo īpašumu tiesību nodošanu.

Nesamērīgi ierobežojumi konkurencei, kas iekļauti vienošanās:

- ▶ ierobežojumi par nekonkurēšanas pienākumu;
- ▶ aizliegtas darbības pēc vienošanās termiņa beigām;
- ▶ aizliegums selektīvās izplatīšanas dalībniekam pārdot konkrētu konkurējošu piegādātāju preces.

Noslēgums

Ja pēc atbilžu sniegšanas un izvērtējuma veikšanas nav gūstama pārliecība par noslēgto, īstenoto vai plānoto vertikālo vienošanos atbilstību Konkurences likumam, Konkurences padome aicina sazināties ar Konkurences iestādi un saņemt padziļinātu speciālistu konsultāciju.

PIETEIKTIES KONSULTĀCIJAI!

Ja, veicot pašnovērtējumu par vertikālu vienošanos, esat konstatējis iespējamu aizliegtu vertikālu vienošanos savā vai citu tirgus dalībnieku rīcībā, aicinām par to ziņot Konkurences padomei. Saziņa ar Konkurences padomi iespējama gan oficiālā formā (t.i., norādot iesniedzēja identitāti), gan anonīmi.

ZINOT PAR PĀRKĀPUMU!

Konkurences padome aicina sazināties ar Konkurences padomi ne tikai gadījumos, kad rodas aizdomas par aizliegtas vienošanās esamību, bet arī gadījumos, ja, veicot konkrēto izvērtējumu, rodas kādi jautājumi vai neskaidrības.

VADLĪNIJAS PAR VERTIKĀLU VIENOŠANOS PAR TĀLĀKPĀRDOŠANAS CENU NOTEIKŠANU ATPAZĪŠANU UN IZVĒRTĒŠANU

Konkurences padomes sagatavotais materiāls ir informatīvs, un tas neaptver visus iespējamus aizliegtu vertikālu vienošanos aspektus. Informatīvā materiāla mērķis ir sniegt tirgus dalībniekiem skaidrojumu par to, kādas vienošanās par preču un pakalpojumu tālākpārdošanas cenām būtu pārbaudāmas, lai noteiktu to atbilstību konkurences tiesību regulējumam, kas aizliedz konkurences kavējošu, ierobežojošu vai deformējošu vienošanās slēgšanu.

Konkurences padome

tālr. 67282865
Brīvības iela 55, Rīga, LV-1010
e-pasts: konkurence@kp.gov.lv

Konkurences padome

